

הפטרות הפורענות והנחמה – עקרונות ומשמעותם

1. תלמוד בבלי, מגילה דף לא עמוד ב

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרח" ... בתשעה באב גופיה מאי מפטירין אמר רב 'איכה היתה לזונה'. מקרא מאי תניא אחרים אומרים 'ואם לא תשמעו לי', רבי נתן בר יוסף אומר 'עד אנה ינאצני העם הזה', ויש אומרים 'עד מתי לעדה הרעה הזאת'. אמר אביי, האידינא נהוג עלמא למיקרי 'כי תוליד בנים' ומפטירין 'אסף אסיפם'

2. תוספות שם, ד"ה ראש חדש

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי וגו' - ואין אנו עושין כן אלא מפטיר בירמיה (ב) 'שמעו דבר ה' ובשבת שלפני ט"ב 'חזון ישעיהו'. והטעם, לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקתא לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב ואלו הן 'דברי ירמיה', 'שמעו דבר ה' 'חזון ישעיהו' ובתור תשעה באב שב דנחמתא ותרתי דתיובתא, ואלו הן: 'נחמו נחמו', 'ותאמר ציון', 'עגיה סוערה' לבדה, 'אנכי אנכי', 'רני עקרה', 'קומי אורי', 'שוש אשיש', 'דרשו', 'שובה'. ולפיכך מקדימין 'עגיה סוערה' קודם 'רני עקרה', דדרך הנחמות להיות הולכות ומשובחות יותר. וסדר זה מתחיל בפנחס וסימניך דש"ח נו"ע אר"ק שד"ש, ולעולם 'שוש אשיש' ב'אתם נצבים' דהיינו שבת שלפני ר"ה לפי שהוא סוף הנחמות, ו'דרשו' בצום גדליה ו'שובה' בשבת שלפני יום הכפורים. וכשיש שבת בין יום הכפורים לסוכות אז הוי 'דרשו' בשבת שלפני יום הכפורים משום דכתיב ביה 'דרשו ה' בהמצאו' והיינו בימי תשובה ו'שובה' בין כפור לסוכות, דכתיב בה 'ונתתי לך יורה ומלקוש' וכן 'וה' נתן קולו לפני חילו' דמישתעי במים ושייך שפיר לפני סוכות. וזה המנהג לא ישתנה לעולם ע"פ הפסיקתא, וכן פירש ר"ת, ולא כדברי רב החובל ההופך ומבלבל לומר 'שובה' קודם כפור ו'שוש אשיש' בין כפור לסוכות, דאין להפסיק בין השש נחמות לשביעית, אלא כדברי רבינו תם עם ישרים נחתם, 'שוש אשיש' בראשיתו ו'שובה' באחריתו.

והא שאין אנו מפטירין 'חזון' בשבת שחל בו ר"ח אב משום דקיימא לן דאין אבילות חל אלא בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ורב דאמר דמפטיר 'חזון' סבר דהאבלות חל מיד שנכנס ר"ח ואין הלכה כן, וכן פירש הר"ר אליעזר ממיץ, ולכך אנו מפטירין 'שמעו' וכן אנו נוהגין ע"פ מסכת סופרים שאנו קורין 'זיחל' בתעניות ובמתניתין אמרינן שקורין ברכות וקללות

3. רמב"ם, הלכות תפילה פרק י"ג, הלכה י"ט

נהגו העם להיות מפטירין קודם תשעה באב בשלש שבתות בדברי תוכחות, שבת ראשונה מפטירין בדברי ירמיהו, שנייה חזון ישעיהו, שלישית איכה היתה לזונה, וכן שבת שאחר תשעה באב מפטירין נחמו נחמו עמי, ומנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה, ושבת שבין ראש השנה ויום הכפורים מפטירין שובה ישראל.

4. תלמוד בבלי, תענית דף ל עמוד א
 תנו רבנן כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב אסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובנעילת הסנדל
 ובתשמיש המטה ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות
 ובאגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות וקורא בקינות באיוב
 ובדברים הרעים שבירמיה

5. תלמוד בבלי, פסחים דף נד עמוד ב
 אמר שמואל אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד

6. רמב"ם, הלכות תעניות פרק ה, הלכה א
 יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי
 התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן
 הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'.

7. איכה רבה א, א
 רבי יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר אין לשון איכה אלא לשון תוכחה הדא מה דאת אמר (ירמיהו ח')
 איכה תאמרו חכמים אנחנו ותורת ה' אתנו וגו', ור' נחמיה אומר אין לשון איכה אלא קינה הדא מה דאת
 אמר (בראשית ג') ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה, אוי לכה, ואימתי נאמרה מגילות קינות, רבי
 יהודה אומר בימי יהויקים נאמרה, אמר לו ר' נחמיה וכי בוכין על המת עד שלא ימות, אלא אימתי נאמרה
 אחר חורבן הבית, הרי פתרונו איכה ישבה בדד.

